

A koronázási domb és a nemzettudat 1916-ban¹

Nyolc évtizede, 1916 december 30-án került sor az utolsó királykoronázásra Budán. A Mátyás templomban és a Szentháromság téren lezajlott koronázás után a Szent György téren a koronázási domb volt az utolsó aktus, a kardvágás színhelye. IV. Károly király Szent István kardjával suhint észak, dél, kelet és nyugat felé, jelezve azt, hogy a haza földjét megvédi minden ellenségtől. Lovával a koronázási domb földjén fordult a négy irányba „az egybedombolt rögök hirdették Magyarország történelmét”. S amikor a király almásszürke lován elindul kíséretével a királyi palota felé, a koronázási dombot ellepi a sokaság, s mint a krónikás írja: „díszmagyaros urak, zászlóvivők, katonák, mindenki, aki csak tehetett, leborult a föld mellé és emléket kért tőle... Drága kincsként rejtegette, aki csak tehetett, a szent rögöket...”

Írók, művészek igyekeztek megörökíteni a történelmi eseményt, Móricz Zsigmond írása és Rippl-Rónai József rajza is a koronázási dombról szól. De akadt – szerencsére – a haza földjét jól ismerő középiskolai tanár, Jákó János, aki részletesen leírta az önkormányzatok, megyék, városok által a történelmi emlékhelyeikről válogatott földekhez fűzött magyarázatokat, s ezzel a történelmi Magyarország nemzettudatában élő népi emlékezet akkori áttekintését adja.

Jákó János 1856-ban Kézdiszentléleken született. Középiskoláit Székelyudvarhelyen végezte, diplomáját a Kolozsvári Egyetemen szerezte meg. 1902-ben a budapesti V. kerületi Főreáliskolához került tanárnak, s onnan igazgatóként ment nyugdíjba. A Földrajzi Közleményekben és a Természettudományi Közönyben jelentek meg tanulmányai. Munkatársa volt az Érdekes Újság kiadásában 1917-ben megjelent Koronázási Albumnak is, ahol „A koronázás története írásban és képen” című fejezeteket írta. Ebben a következőket olvashatjuk:

„Gyűjtsük egybe az adatokat, amelyek beszámolnak róla: milyen emlékeket hirdett az a domb, amelyen a király a négy kardvágást tette, milyen rögök sorakoztak egymás mellé és hirdették Magyarország ezeréves történelmét. A koronázási dombra a törvényhatóságok a következő történelmi nevezetességű helyekről küldöttek öt-öt kilogramm földet: *Torda-Aranyos megye*: A keresztes mezőről, amely Erdély csaknem minden csatájának színhelye volt. Az Erdély földülására indult Mihály vajda seregeit itt szórták szét, Básta pedig magát Mihály vajdát elfogta sátrában és fölkoncoltatta. Szentlászló községének határából egy úgynevezett Szentlászló-pénzt is küldött a megye. A legenda szerint Szent László, mikor a tatár hadak üldözték, aranyait szétszórtatta a mezőn és míg az ellenség az aranypénzek mohó keresésével töltötte az időt, addig ő seregét megmentette. Mikor aztán serege megmenekült, Szent László kérésére az Isten az aranyakat mind kővé változtatta. A tatárok – így végződik a legenda – a kőveket megint eldobálták s ezért van tele a falu határa Szent László pénzével. *Kolozs megye*: A magyarok bejövetele alkalmából Esküllő községben elnevezett Aranyosdombról; Kozmatelke faluból, Barcsay Ákos erdélyi fejedelem sírjáról. *Borsod megye*:

¹ Ennek az írásnak közlésével köszöntjük Kaposvári Gyula nyugalmazott megyei múzeumigazgatót 80. születésnapja alkalmából (*Szerk.*)

Rippl-Rónai rajza

A mohi pusztáról, az ónodi vár és a diósgyőri vár udvaráról. *Sopron megye*: Az Esterházy-kastély parkjából. A kastélyban időzött egykor Mária Terézia királynő. *Sopron városa*: A koronázási domb földjéből, amelyről III. Ferdinánd király 1626-ban intézte a négy kardvágást. *Budapest székesfőváros*: A rákosi mezőről. *Arad megye*: Óthalom községből, a régi aradi prépostság romjairól és a II. Béla alatt tartott aradi országgyűlés színhelyén emelt óthalom egyikéről; Zsigmondháza község ama területéről, ahol az 1849. évben kivégzett vértanúk bitófái állottak, az 1849-iki világosi fegyverletétel színhelyéről. *Árva megye*: Árva várából. *Bács-Bodrog vármegye*: A zentai Eugenszigetről és a bácsi várromokból. *Baranya megye*: A mohácsi csatatérről; Pécsváradról, a monostor helyéről, ahol az 1000-ik évben a Szent István alapította benedekrendi apátság monostorában volt elrejtve Álmos herceg fia, Vak Béla; Siklósról, ahol a Garayak ősi várában töltötte 1401-ben fogságát Zsigmond király. *Bars megye*: Ó-Bars várudvaráról, az I. Géza király alapította garamszentbenedeki apátságból, a lévai várromról, a nagyvezekényi csatasíkról, Alsó-Várad romjairól, a nagysallói csatatérről és a régi körmöcbányai várról. *Békés megye*: a gyulai régi várból, amely a török támadások idején védőbástya volt az országnak. *Bereg megye*: Zrínyi Ilona és Rákóczi Ferenc munkácsi várából. *Beszterce-Naszód vármegye*: A Hunyadi várhegyről, ahol Hunyadi Jánosnak egyik vára állott, melyben Mátyás király idején Szilágyi lakott. *Bihar megye*: A Bihar község határában fekvő és állítólag Mén Maróth tulajdonához tartozott „Földvár”-ból. *Csongrád megye*: A pusztaszeri emlék mellől és Királyhalomról, ahol 1883-ban I. Ferenc József király időzött. *Fejér megye*: Az Andrásmezőről, amelyen II. Endre 1222-ben kihirdette az Aranybullát. *Fogarás megye*: A fogarasi várból és a zernesti csatatérről, ahol Tököly legyőzte Apaffy Mihály fejedelmet. *Gömör megye*: Murány várából. *Győr megye*: Pannonhalmáról, ahol Árpád fejedelem a bánhidai győzelmes ütközet után megpihent, ahol Szent István király a Szent Benedek-rend

szerezeseinek közreműködésével állomalakító munkáját végezte és az ottani Szent Márton-kolostort alapította. *Hajdú megye:* A vármegye minden falvából. *Heves megye:* Eger várából. *Hont megye:* A drégelyi várból. *Hunyad megye:* A vajdahunyadi várból. *Liptó megye:* Likava vára udvarából, amely Corvin János liprói hercege volt. *Máramaros megye:* A huszti várból és a Tatárhágóról. (...) *Maros-Torda megye:* A görgényi Rákóczi-kastélyból és a magyarosi csatatérről, ahol 1916 őszén, a román betörés idején, kemény harcok folytak. *Moson megye:* A köpcsenyi várkastélyból. E vár falai között két ízben őrizték a szent koronát. *Nagykükküllő megye:* Hégen község határából, ahol 1916 szeptember 29-én a románokkal heves csata folyt. *Nógrád megye:* A nógrádi, bujádi, kékkői, gácsai, füleki és somoskői várakból, Balassagyármat, Losonc és Romhány határából. *Nyitra megye:* A nyitrai várhegy bástyájának földjéből és a Bajmóc várához tartozó kertben levő sok évszázados hárs alól. A nyitrai vár története tudvalevőleg a honfoglalás előtti időkbe nyúlik vissza. A bajmóci vár udvarán levő hársfát Csák Máté ültette 1301-ben, ez alatt tartották az országgyűlést, amelyen Mária királyné férje, Zsigmond javára lemondott a trónról. Mátyás király fényes lakomákat rendezett, Bocskay István, mint választott király országgyűlést tartott alatta. Rákóczi Ferenc is sokszor fordult meg a bajmóci hárs alatt. *Pest megye:* A tetétleni halmokról, az Árpádhalmról, a Sirató földről, ahol IV. Béla uralkodása idején a lakosság menedéket keresett a tatárjárás alatt; Soltról, ahol Zsolt vezér vára volt; Visegrádról, ahol Salamon király ült fogságban, továbbá Görgey Artúr kedvenc fája alól. *Pozsony megye:* A Morvamezőről, ahol a XIII. században véres csaták folytak, amelyek 1278. augusztusában fejeződtek be a döntő ütközetben. Itt győzte le Habsburgi Rudolf a magyarok segítségével Ottokár cseh királyt. Földet küldött még a megye annak a nagyszombati háznak az udvaráról, amelyben Nagy Lajos király meghalt. *Sáros megye:* Zboró várának, a zborói kastélynak udvaráról, Rákóczi Ferenc Százhársfájának udvaráról; a nagysárosi kastély földjéből: ebben a kastélyban fogták el II. Rákóczi Ferencet. *Somogy megye:* A szigetvári várudvarból és Kupa vezérnek Somogyvár község határában fekvő várromjai mellől. *Szabolcs megye:* A szabolcsi földvárból, a guthi apátság helyéről, a kállai, kisvárdai és vajai várakból, a nyírbátori református templom földjéről és Nyíregyháza hősök temetőjéből. *Szolnok-Doboka megye:* A cserhalmi ütközet helyéről, ahol az 1070 évben az Ozul vezetése alatt betört kunokkal Salamon király megütközött. *Szatmár megye:* A majtényi síkról. *Szepes megye:* A szepesi vár udvaráról. *Temes megye és Temesvár városa:* Fehértemplomi Dunaparttól, ahol a hunok táboroztak, ebben a táborban töltötte ifjúságát Attila; Kádárfaluról, ahol Lajos király egyik győzelmes csatáját vívta, Szabadfaluból, ahol Bem és Petőfi táboroztak, a temesvári honvédelem emléké mellől; a temesvári vár sáncaiból (...). *Tolna megye:* A Kajdacs község határában levő sánccoldalból, hol a mohácsi csata után a szent koronát a menekülők néhány napig egy fűzfa odvába rejtették el. *Torontál megye:* A nagybecskereki várból, mely a török világban és a szabadságharcban nevezetes szerepet játszott. *Trencsén megye:* A trencsényi vár udvaráról. A trencsényi vár Szent Lászlót, II. Istvánt, IV. Bélát, Róbert Károlyt, Nagy Lajost, Zsigmondot és Mátyás királyt látta falai között. *Turóc megye:* Znió vára alól, ahová IV. Béla király a tatárjárás idején menekült. *Ugocsa megye:* Halmi községből, állítólag a honfoglalás korabeli elődeink temetkezési helyéről. Az ugocsai Kankó vár területéről, ahol a legenda szerint Kapisztrán János van eltemetve. A királyházi „Nyaláb” várból, mely V. István királyunk kedves tartózkodási helye volt. Salánk községből, a Mikes kútjának nevezett helyről, ahol II. Rákóczi Ferenc utolsó országgyűlését tartotta, végül a vármegyeház kertjéből. *Ung megye:* Az uzsoki szorosban elesett honvédek sírjáról. *Vas megye:* A szentgotthárdi csata földjéről. Ezen a csatamezőn verték meg a magyar vitézek a törököket. *Veszprém megye:* Veszprém város határából, Várhely földjéből, a Szent István idejéből nevezetes Csátárhegyről (itt verte meg Szent István Kupa pogány vezért), Szentkirályszabadjáról (Árpád korabeli falu), Nagyvázsonyból,

Mátyás király kinizsi várából, Szentgálról, a régi királyi vadászok földjéből, Várpalotáról, Mátyás király ősi kastélyának földjéből, Berhidáról, Rákóczi Ferenc országgyűlésének színhelyéről, Enyingről, enyingi Török Bálint szülőföldjéről, Zircről, a magyar keresztény kultúra nevezetes telepéről. *Zala megye*: Kanizsa egykori várának helyéről, Deák Ferenc szülőházából, a Csáktornya melletti Zrínyifalvi erdőből, ahol Zrínyi Miklós költőt és hadvezért vadászat közben egy vadkan megölte, Csobánc várából, a keszthelyi egykori helikoni ünnepek színhelyéről. *Zemplén megye*: Az Ondava, Laborc, Olyka és Ciroka völgyeiből, ahol az 1915. évi kárpáti csata folyt, a zempléni várból, Borsiról, II. Rákóczi Ferenc szülőhelyéről, végül a körömi mezőről, ahol az ónodi országgyűlést tartották. *Zólyom megye*: A zólyomi várból. *Arad városa*: A vesztőhelyről. *Debrecen városa*: A hősök temetőjéből és a Nagy Sándor-dombról. *Győr városa*: A Fűspökvár kertjéből. *Kassa városa*: A Szabadság-térről, ahol a város minden történelmileg nevezetes eseménye lejátszódott. *Komárom városa*: Jókai Mór születési helyéről. *Marosvásárhely városa*: A székely vértanúk sírjáról. *Miskolc városa*: Szemere Bertalan és Palóczy László sírjairól, valamint a hősök temetőjéből. *Nagyvárad városa*: A régi vár kertjéből, hol Szent László király és felesége sírja van. A Kommendáns-rétről, mely a török hódoltság korából bír történelmi nevezetességgel. Szilágyi Dezső volt igazságügyi miniszter szülőházának kertjéből és a Kálvária-helyről, hol a régi történelmi nevezetességű premontrei kolostor állott. *Pancsova városa*: Arról a helyről, ahonnan 30 1/2 ütegeink az 1915. évi Szerbia ellen megindított offenzíva idején több napi tüzelés után elhallgattatták a várost és a vidéket bombázó szerb nehéz ütegeket. *Selmec- és Bélabánya városai*: „Óvár”-ról, mint a város ősrégi történelmi nevezetességű területéről. Az „Óvár” már az Árpádok korában épült, a XV. században s azóta több ízben renoválták. Őrizetül szolgált a városba betörni szándékozó ellenség ellen, most pedig a városi múzeum és okmántár van benne elhelyezve. *Szabadka városa*: A város környékén levő csatatérről, amelyen 1849. március 5-én a szerbek ellen győzelmes ütközetet megvívttuk, a Ferencrendiek kolostorának kertjéből; a kolostor annak a várnak a helyén van, amely egykor Hunyadi János és Hunyadi Mátyás vára volt; végül abból a temetőből, amelyben az e háború alatt elesett hősokeket temették el. *Szatmárnémeti városa*: A Vécsey-ház udvaráról, ahol aláírták a szatmári békét. *Székesfehérvár városa*: Az Árpád-hegyről és az András-gyöpről való. Az Árpád-hegyről vette birtokába Árpád vezér a Dunántúlt, az András-gyöpon pedig az Aranybullát hirdette ki II. Endre király. *Zombor városa*: Idősb Szemző István parkjának fenyves részéből. Szemző István ugyanis kulturális célokra közel egymillió korona értékű vagyont hagyott a városra. *Fiume városa*: A városi torony mellől. *Abauj-Torna megye*: Abaujvárról, ahol egykor Aba vára állott és ahol 1046-ban a Péter ellen föllázadt nép az Oroszországból behívott Árpád-herceget, I. Endre királyunkat fogadta, hogy azután az ország szent koronáját fejére tegye; Rozgonyból, melynek határában Róbert Károly király 1312-ben az ellene pártot ütött Csák Máté hatalmát megtörte; Szádelőről, amelynek közelében a hagyomány szerint IV. Béla király a tatárok üldözése elől menedéket talált. *Brassó megye*: A brassói Czenk-tetőről, ahol a románok 1916-ban, Brassó elfoglalása alkalmával fölrobbantották a millenáris Árpád-emléket (...); a predeáli völgyből, ahol katonáink kiverték a románokat, azon az úton, ahol hős honvédeinknek az 1848-49. évi küzdelmét hirdeti a Tömös-völgyben állított, a románok által most megrongált emlékszobor; (...). *Háromszék megye*: a kökői hídfő mellől, ahol az ágyúöntő Gábor Áron honvédőrnagy 1848 júliusában székely honvédek élén hősi halált halt. *Jász-Nagykun-Szolnok megye*: a szolnoki törökvilágbeli vár helyéről és Damjanich tábornok szolnoki csatájának színhelyéről; a jászberényi kolostorból, ahol a monda szerint Attila sírja van; a karcagi kunhalomról. *Kisküküllő megye*: az ebesfalvi, radnóti és küküllővári történelmi földből. Ebesfalva (a mai Erzsébetváros) I. Apafi Mihály birtoka volt, Radnótról indult el I. Rákóczi Ferenc a fejedelmválasztó országgyűlésbe. Küküllővár

pedig arról emlékeztet, hogy ide hozta II. Apafi Mihály mint birodalmi herceg aráját, Betlen Katát. *Komárom megye*: Bánhida községből, ahol a honfoglalás egyik dicsőséges csatája folyt le Szvatoplukkal, a morva-tót törzsek vezérével. *Szeben megye*: A nagyszebeni csatatér román lövészárkaiból. *Udvarhely megye*: Az 1648-ban újjraépült „Székely Támad” város északi bástyájáról. *Baja városa*: A régi Bodrogvármegye székházának udvaráról; a Duna partjáról, ahol 1848-ban egy ágyúnk elsüllyesztett egy szerb hajót; a petői szőlőkből, ahol Rákóczi hadai vonultak keresztül; a városháza udvaráról. A városháza helyén állott Mária Terézia idejében a Grassalkovich-palota. *Pozsony városa*: Arról a helyről, ahol 1830-ig a magyar királyokat koronázták. *Csanád megye*: A makói Szent István-térről, Szent Gellért püspök hajdani lakóhelyéről. *Csik megye*: A román határról, ahol még a koronázás napját megelőzőleg is kemény harcok voltak az ellenséggel. *Esztergom megye*: Az esztergomi székesegyház dombjának Szent István király kápolnája körüli részéből. *Szilágy megye*: A zsigódi Rákóczi-hegyről, ahol Rákóczi vitézei 1705-ben nagy csatát vívtak a labancokkal. *Újvidék városa*: A római sáncokból; a város határán levő dombvidékről, amelyek a honfoglalás utáni első „Újvidék” romjait őrzik. Itt emelkedett hajdan Petur ispán földvére és kastélya, Peturvárad, a körülötte sorakozó magyar jobbágyfalvakkal, amelyek a mohácsi vész alkalmával pusztultak el; a világháború hőseinek sírjáról. *Krassó-Szörény megye*: Lugosról, abból a házból, amelyben a Magyarországról elbujdosó Kossuth Lajos 1849. augusztus 2-án a szent koronával és a koronázási jelvényekkel az éjszakát töltötte, a bulcsi bencés apátság templomának romjai helyéről; az orsvoi koronakápolnából, amelyet I. Ferenc József annak emlékére építtetett, hogy 1849 augusztusában ezen a helyen ásták el a Törökországba bujdosó magyarok a szent koronát és a koronázási jelvényeket, amelyre azután 1853-ban itt akadtak rá; Lászlóvára romjai helyéről, amelyet Galambóc városával szemben Zsigmond király építtetett; a temesszlatinai r. kath. templom teréről. A templomot Mária Terézia királynő férje emeltette Károly lotharingiai hercegnek a törökökkel vívott csatából való megmenekülésének emlékére. A karánsebesi Kereszthegyről, ahol a török háborúk idején a karánsebesi vár, Erdély kapuja állott. A ruszskabányai Maderspach Károlyné-emlék helyéről. Maderspachné, aki a szabadságharc alatt a sebesült honvédeket ápolta, a szabadságharc elnyomatása után Ruszskabánya piacán nyilvánosan megvesszőztették az osztrák katonai hatóságok. *Horvát-Szlavonországok* törvényhatóságai a következő történelmi nevezetességű helyekről küldtek földet a koronázási dombra: *Lika-Krbava megye*: Krbavskopoljéből; ezen a csatamezőn verték meg a horvátok Frangepán Miklós és Iván vezérlete alatt 1493-ban a törököket. *Modrus-Fiume megye*: a Grobrucskopoljeről, amelyen Béla király horvát csapataival megütközött a mongolokkal. A csata során Béla királyt elválták a csapataitól és fogságba kerülését egy hős csapat élén három horvát testvér akadályozta meg. *Zágráb megye*: A sziszeki csatamezőről, ahol 1593-ban erdődi Bakács Tamás horvát bán döntően megverte Hasszán boszniai pasát. A sziszeki csata azért világtörténelmi jelentőségű, mert meghiúsította a törökök Zágráb ellen irányuló terveit és megakadályozta a törököket abban, hogy hatalmukat északnyugat felé kiterjesszék. *Varasd megye*: Knebinec várából; ebben a várban időzött 1209-ben III. Endre király, mikor a keresztes hadjáratba indult. *Belovár-Körös megye*: Szent Kriz templomának földjéről. Ebben a templomban ülésezett a horvát országgyűlés; itt írták alá a Kálmán királlyal kötött egyezményt. *Pozsega megye*: a megyeháza udvaráról. Itt fogadta I. Ferenc József király a pozsegei hadgyakorlatok idején Bosznia küldöttségét. *Verőce megye*: Gorjanski várából, Gorjani faluból. Gorjanski Miklós bán itt esett el a Horvát-testvérekkel viaskodva, akik a bán látogatására érkezett Erzsébet és Mária királynékat megtámadták. A lázadók megölték a bánt, a két királynét a dalmáciai Novigradba hurcolták, ahonnan azután Zsigmond király, Mária királyné férje, szabadította meg őket. *Szerém megye*: A Jarak és Mitrovica közötti Száva-partról. Ezen a

mezőn folyt le 1914. szeptember 6-án az a csata, amelynek során a szerbek Timok-hadosztályát megsemmisítették. *Zágráb városa:* Az egykori királyi palotából, amelyet Róbert Károly parancsára az akkori bán 1335-ben építtetett, és a báni palotából. A királyi palotában gyakran időzött Róbert Károly, Nagy Lajos, Zsigmond király, Mátyás király. A báni palotából annak emlékére küldtek földet, hogy I. Ferenc József király három ízben lakott a falai között. *Eszék városa:* Az egykori eszéki vár helyéről. *Varasd városa:* Mátyás király fiának, Corvin Iván egykori birtokainak földjéből. *Zimony városa:* A zimonyi síkról, amelyről elindulva Hunyadi Mátyás, Savoyai Eugen herceg és Laudon Belgrádot elfoglalták. (...)"

A Honismeret olvasói számára hasznos lehet az akkori országkép történelmi tudatának megismerése még akkor is, ha a történelmi kutatás pl. Attila említett kapcsolatait azóta meghaladta. Jegyzetekkel való kiegészítést sem tartottam szükségesnek, mert pl. az Eugen sziget neve könnyen kapcsolható Savoyai Jenőhöz.

Kaposvári Gyula

A csépaiak ősei nyomában Hontban és Nógrádban

*A 80 éves Kaposváry Gyulának,
egykori múzeumigazgatómnak ajánlom tisztelettel!*

Botka Jánosnak Csépa község történetét bemutató könyve (Egy tiszazugi falu, Csépa története, Levéltári Füzetek 3. Szolnok, 1977.), valamint egy munkaközösség által készített, s szerkesztésében megjelent tanulmánykötete (Barna Gábor szerk.: Csépa – tanulmányok egy alföldi palóc kirajzás népeletéből I-II. Eger-Szolnok, 1982.) igazolta azt a századunkban mindinkább halványuló, ám addig viszont szívósan élő hagyományt, hogy a mai Csépa lakosságának meghatározó része, a csépai családok sokasága Hont, Nógrád és Heves megyék területéről költözött a XVIII. század folyamán mai alföldi lakóhelyére. Botka János megállapítását a munkaközösség 1970-es évek végi kutatásai nemcsak igazolták, hanem újabb adatokkal is alátámasztották, s e történelmi, településtörténelmi, népességtörténelmi kapcsolat kulturális vonatkozásait is feltárták. Így több tudományág sajátos eszköztárával megerősítették az addigi ismereteket. Mindezek a tények bizonyára ismertek is, vagy bárki elolvashatja őket az idézett munkában, ezért csupán vázlatosan utalok az ismertnek feltételezett adatokra.

Néhai Mészáros Lukács bácsi 1974-ben így beszélt a csépai családok eredetéről: *Én úgy hallottam az anyámtul, hogy Csépa lakói valamikor Nógrád megyéből gyűttek ide. Azért is csúfolták őket palócoknak. Egy király, nem tudom már melyik, ezt a falut Möríc generálisnak adta. Ennek a Mörícnek vót öt lánya, ezeket Tercsi, Palotai, Cúc, Szántó és egy Csete vette el feleségül. Ezek az ősi csépai családok. Ezek tótok vótak. Van itt több ilyen név is: Pekárik, Kalcsu, mer a palócoktul hozták a munkásokat. Aszerint az öt család szerint osztották fel a földeket. A szőlők most is így vannak felosztva: Cúc rész, Palotai rész, meg a többi. Zarnóc, Kanyó, ez mind tót név, úgy telepedtek le, hogy hányba, ezt nem tudom.*

A lényegében máig élő hagyományból mit tud igazolni a kutatás, mit a családok eredetéről, s mit Csépa és az északi területek kapcsolatáról? Mészáros Lukács bácsi tévedett ugyan bizonyos családok és családnevek szlováknak minősítésében, ám e tévedése annak halvány emléke, hogy a valamikori telepések között szlovák eredetű családok is lehettek. A kutatások során 1984-ben egy hosszabb akadémiai kutatóút